

1. Een groep Highland papoeavrouwen in Tigibi. De bilums van natuurlijke vezels (vrouw rechts op de voorgrond) maken langzamerhand plaats voor bilums gemaakt van kleurige westerse garens (de vrouw links).

Reiservaringen in de Highlands van Papoea Nieuw Guinea

Johan Mikkers

Onze reis naar het hoogland

In 2000 maakte ik met een klein gezelschap een reis naar het Sepik-gebied en de Highlands. In het Sepik gebied trokken we drie weken rond (Maprik, Pagwi, Yenchenmanua, Chambri meer, Aibom, Wagu Lagoon en Ambunti), daarna zijn we vanuit Ambunti teruggevlogen naar Wewak om onze reis te vervolgen richting Mount Hagen in de Highlands (afb 2). Naast de prachtige natuur maakten wij deze tocht vooral om het gebied van de kleurrijke Huli stam te bezoeken. Voor we vanuit Wewak met een binnenlandse vlucht naar Mount Hagen vertrokken werd weer eens duidelijk dat in de derde wereld dingen vaak anders lopen dan je verwacht. Na op het vliegveld gewogen te zijn, samen met de bagage, dachten we te kunnen vertrek-

ken. Maar tot onze verbazing werd de reeds ingeladen bagage met gezwinde spoed uit het vliegtuig van Air Link gehaald. Daarvoor in de plaats kwamen zakken gevuld met Betelnoten. Het kauwen van Betelnoten is erg gewild onder de Papoea's – het heeft een licht hallucinogeen effect en kan zelfs verslavend werken. Het vervoer van deze noten bleek dus belangrijker dan het meenemen van onze bagage. Geen enkel argument onzerzijds kon de mensen op het vliegveld op andere gedachten brengen. Dus bleef de bagage staan en zou de volgende dag worden nagezonden naar Mount Hagen. En ..... inderdaad de volgende dag kregen we in ons hotel het bericht dat onze bagage op het vliegveld in Mount Hagen was gearriveerd. De dag erna zouden we per vracht-

wagentje op weg gaan naar Tari. Klokslag zes uur in de ochtend stond het vrachtwagentje klaar, dit tot ieders opluchting. Het maken

2. Papoea Nw G, kust t/m Highlands

3. *Superb Bird of Paradise*

4. *'Strikje' van veertjes van Superb Bird of Paradise*

van afspraken, die ook worden nagekomen, is hier namelijk erg moeilijk. De chauffeur weigerde echter over de voor de hand liggende hoofdweg (Mount Hagen – Mendi – Tari) te rijden. Deze route was volgens hem op dat moment te gevaarlijk wegens een al twee jaar durend conflict tussen twee stammen, dat verband hield met een door een verkeersongeluk omgekomen gouverneur. Het gevolg van deze strijd was dat er op de hoofdweg regelmatig illegale 'roadblocks' werden opgeworpen. En daar kun je, ook als toerist, beter niet in terecht komen. Want als dit wel gebeurt, kom je er goed vanaf als ze het 'alleen maar' op je spullen gemunt hebben. Het is zelfs voorgekomen dat toeristen alles kwijt waren. Ze stonden dan naakt langs de weg en mochten nog blij zijn dat ze leefden. Op onze tocht gingen veiligheidshalve nog drie bijrijders mee. Zij kenden de plaatselijke talen voor het geval dat .....

De weg was in het begin nog geasfalteerd, maar er zaten wel grote gaten in het wegdek. Later ging het over in kiezels, zand en rotsblokken. Bij de grens naar de Enga Provincie werden we voor controle tegengehouden door militairen. Dit om te voorkomen dat er allerlei 'slechts' van Mount Hagen de provincie in komt. Wij hadden niets aan te geven en mochten doorrijden. Tijdens deze rit verbaasden we ons erover waarom de elektriciteits-

palen langs de weg van metaal zijn in plaats van hout, terwijl hout als het ware voor het oprapen is. Onze gidsen vertelden dat "de mensen in de Highlands nogal licht ontvlambaar zijn en hun emoties weleens willen afreageren door het omhakken van de palen. Hierdoor komt dan een deel van de provincie zonder stroom te zitten". Via de nu genomen route kwamen we over de hoogste pas van Nieuw Guinea, zo'n 3000 meter met een prachtig uitzicht. Na een korte lunch vertrokken we weer. Dit vooral omdat de met ons meereizende Papoea's het daarboven veel te koud vonden. De mensen, die langs de weg liepen, droegen traditionele rokjes ge-

maakt van bladeren. Ruim tien uur na ons vertrek arriveerden we in de 'lodge', midden in de bush en ver buiten het dorp Tigibi.

De markt in Tigibi

De volgende ochtend gingen we, omdat de auto er nog niet was, het eerste stuk lopend op pad. Daar hadden we geen spijt van, want we zagen daardoor een prachtige vogel, het mannetje van de Superb Bird of Paradise (een soort Paradijsvogel - afb 3). Met zijn borstveren, die bij beweging blauwachtig glanzen en die ook regelmatig in de hoofdtoenen van de Huli worden gebruikt, maakt hij vrouwtjes het hof. Eigenlijk is het maar een kleine vogel, ter

5. *Bij de markt in Tigibi*

grootte van onze merel. De hoek van de lichtinval bepaalt de kleur. Als je pal voor de vogel staat is de kleur blauw. Sta je iets opzij dan wordt de kleur groenachtig. Voor de Huli's is het een rijk bezit om zo'n 'sieraad' (afb 4) op hun hoofdtooi te hebben.

In Tigibi bezochten we de markt (afb 1 & 5) en kochten lokaal voedsel dat daar aangeboden werd. Onze lunch bestond zodoende uit taro (knollen), scones (deegballetjes), passievruchten en bananen. Achteraf hoorden we van onze gids dat hij op de markt een compliment had gekregen, omdat we hadden meegegeten van het voedsel dat de bewoners zelf ook aten. Handenschuddend stapten we in de auto en vrolijk werden we uitgezwaaid. Het was duidelijk dat het de inwoners van Tigibi een andere kijk gaf op de Waitmen, zoals blanken hier genoemd worden. De meeste toeristen, en dat zijn vooral Australiërs, komen niet veel verder dan hun hotel in Mount Hagen, uit angst voor ziektes bij contact met de lokale bevolking en producten. Het is dus wel logisch dat de bewoners de nodige scepsis hebben ten aanzien van toeristen.

6. Een stel 'Wigmen' (wig = pruik), in het dorp Tari Gap

7. Een lijkst op palen - Tigibi

8. Rouwende Huli - tweede van rechts is de weduwe

Bloedwraak

Maar op die markt vertelde iemand, dat er in de buurt een rouwplechtigheid aan de gang was en dat we welkom waren. Even dachten we dat het om een folkloristisch gebeuren zou gaan, maar daar aangekomen bleek dat niet het geval. Er waren enkele mannen en vrouwen aanwezig, die rouwden. Er stond een erg kleine kist opgesteld op ongeveer drie meter hoge palen (afb 7). Het bleek te gaan om iemand die uit bloedwraak vermoord was. De reden daarvoor was, dat anderhalf jaar geleden iemand van een andere clan was vermoord. De vrouw van de nú vermoorde man zat tussen de rouwendes (afb 8) en droeg verscheidene netten (bilums) als sluier over haar hoofd. Haar gezicht, armen en benen waren met as grijs gemaakt. Uit de groep van rouwendes vertelde iemand dat de echtgenoot was opgewacht bij zijn werk, vermoord en in stukjes gesneden achtergelaten. Daarmee begrepen we nu ook waarom die kist zo klein was, want veel langer dan een meter was hij niet. En waarom die kist zo hoog stond opgesteld? Als we het goed hebben begrepen, worden de stoffelijke resten pas naar beneden gehaald als er weer vergelding heeft plaatsgevonden in de vorm van 'pay-back' óf doordat er weer iemand van de clan van deze dader is vermoord (afb 12, 13, 14).

9. Slapen op neksteun, ter bescherming van het haarstuk

Op bezoek bij de Huli

De avond voor we naar het gebied van de Huli gingen, vertelde onze gids ons over de gebruiken van de Huli. De positie van de vrouw is in deze cultuur een heel andere dan zoals we in het Sepik-gebied hebben meegemaakt. In het Sepik-gebied zijn de mannen en vrouwen veel meer aan elkaar gelijk en leven ze samen in één hut. In het gebied van de Huli leven ze gescheiden in mannen- en vrouwenhuizen. Ze hebben ieder hun eigen werkzaamheden. Vrouwen zorgen voor de varkens, kinderen en de tuin. De mannen jagen, vergaderen, en sommigen verdienen hun brood met het rondleiden van de weinige toeristen. Deze laatsten staan in hoger aanzien, 'omdat zij met de Waitmen meegaan'.

De volgende dag hebben we in Tari Gap, een voordorp van Tari, een ontmoeting met een aantal Huli-mannen. Zij zijn traditionele pruikendragers en worden aangeduid met naam Wigman (wig = pruik, afb 6). Elke jongen laat vanaf de puberteit zijn haar in een bepaalde vorm groeien, meestal in het de vorm van een paddenstoel. Na ongeveer zestien maanden wordt de pruik los geknipt van het hoofd en kan dit proces, indien ze dat willen, weer worden herhaald. In bijna drie jaar zijn de vrijgezellen dan twee pruiken van hun eigen haar rijker.

Ze kunnen die pruiken vervolgens nog lange tijd dragen, totdat ze kapot gaan. Er zijn pruiken voor dagelijks gebruik en er zijn pruiken voor speciale gelegenheden zoals initiatiefeesten, geboortes en trouwerijen.

In een kleine hut legt de leermeester van een groep vrijgezellen ons uit hoe hier wordt geleefd. We zijn er getuige van hoe de mannen gezegend water uit bamboestengels drinken en met dit water ook hun

haar besprenkelen. Dit water komt uit een kleine vijver en ziet er bepaald niet fris uit. Het zit vol algen en de kleur is grijsachtig-groen. De leermeester houdt eerst de bamboestengels in zijn hand, vult ze met water en prevelt het één en ander. Daarna krijgt elke leerling een stengel en dan wordt er gedronken (afb 10). Het besprenkelen van het haar gebeurt wel twaalf keer per dag onder leiding van de leermeester. Dit zou het haar lichter van kleur

10. Water drinken uit bamboe, en dan een mooie proest-douche (2e van links)

maken.

Vervolgens werden we meegenomen naar het centrale deel van het dorp, waar een dak op palen staat. Dat bleek de slaappleats van deze jongens te zijn. Op de grond stonden een paar stokjes met daartussen een 'dwarsliggettje'. Deze dient als neksteun (afb 9). Zo komt het haar niet in aanraking met de grond en blijft het in model. Op onze vraag of het liggen op dat stokje niet pijnlijk is, wordt ontkennend geantwoord. Daar zijn dan wel nog een paar spreuken voor nodig, die voor het slapen opgezegd dienen te worden. Wat kan het leven toch simpel zijn.

Zelfs mochten we bij deze gelegenheid onder het haar van de vrijgezellen kijken zolang we het haar maar niet aanraakten. Sommigen van hen bleken al een kant en klare pruik te hebben en waren dus al met nummer twee bezig. Bij een

11. zoon Marcel - zoveel groter

aantal anderen zat het paddenstoelvormige kapsel nog vast aan het hoofd. Eén van de mannen had opzij van zijn haar een stekel van een stekelvarken in zijn kapsel ge-

prikt. Toen ik vroeg waarom hij dat had, demonstreerde hij de bedoeling daarvan: het bleek te fungeren als krabbertje. De mannen kunnen hun haar niet wassen en er zit dus

12. Mannen in 'pay-back' show - dicht bij Mount Hagen

13. De aangewezen om de bloedwraak uit te voeren

van alles tussen. Dat kan behoorlijk gaan jeuken en met deze stekel kan een beetje gekrabd worden.

Naast het dak op palen, de slaapplek, stond een klein hutje met daarin twee namaak houten hoofden. Als de pruiken zijn los geknipt, worden ze op deze houten hoofden geplaatst om ze goed in model te houden. Zo kan ook op afstand bekeken worden hoe de pruik eruit komt te zien als hij is versierd. Als versiering wordt vaak zo'n dode Superb Bird of Paradise gebruikt (afb 4). Voor velen is het echter te kostbaar om zo'n 'strikje' aan te schaffen. In dat geval huren ze er één of plaatsen, als surrogaat, een groen stukje plastic op hun hoofdtooi.

Na deze rondleiding bij de vrijgezellen gingen we terug naar het voorste gedeelte van het dorp om de lunch te gebruiken. De leermeester en zijn leerlingen gingen met ons mee. Daar konden we met hen op de foto als we dat zouden

willen. Deze mannen zijn zeer klein van stuk (afb 11). Zelfs met hun pruik op komen ze maar net boven mijn schouder uit en zo groot ben ik nou ook weer niet. Behalve hun pruiken dragen ze een rokje, versierd met de huid van een koeskoes (een buideldier). Om hun schouders hebben ze mooie kettingen gemaakt van meestal rode zaden. Eén van de mannen had zelfs een ketting om die gemaakt was van de wervels van een complete slang. Het mooist was echter zijn rugversiering. Die bleek gemaakt te zijn van de bovensnavel van de neushoornvogel. Zulke snavels zijn kostbaar en niet iedereen kan zich zo'n versiering veroorloven. Wie dit niet kan opbrengen huurt er eentje als er een festiviteit is.

Een van de Huli's maakte op traditionele wijze vuur, en dat ging als volgt: Op de grond ligt een hardhouten stokje met daarbij een beetje gedroogd gras. Een stukje liaan wordt onder het houtje door ge-

haald en snel heen en weer getrokken, zodat door de wrijving hitte ontstaat en het gras gaat gloeien. Met wat blazen gaat het branden en hebben ze vuur. Dat lukt in een minuut of drie.

Ondertussen waren de pijpen, gemaakt van een bamboestengel, tevoorschijn gehaald. Ze zijn een centimeter of dertig lang en aan het einde zit een klein gaatje. Hierin doen ze een zelf gemaakte sigaret en zuigen aan het andere eind van het stukje bamboe, terwijl ze het brandende gras erbij houden. Binnen de kortste keer zaten ze allemaal te roken. Tijdens het roken begonnen ze zachtjes te zingen. Dit alles duurde maar even, te kort om het te filmen. Toen ik de camera liet zien en hen duidelijk maakte dat ik ze wilde filmen, gingen ze nog een keer zingen. Het is meerstemmig en het klonk fantastisch, iets om nooit te vergeten. Leuk ook om het geluid bij de filmbeelden te hebben - jammer, dat ik dat hier niet kan laten horen.

Afbeeldingen

Foto's - Marcel Mikkers
afb 2 - kaartje Google Earth
afb 3 - Wikipedia

14. 'Pay-back' show ter afwending van bloedwraak - bij Mount Hagen.

